

Babinszky Mihály és az orosházi Takarmánygazdálkodási Szak¹

*Albert Gábor**

DOI: 10.21549/NTNY.49.2025.2.4

Orosházán a hódmezővásárhelyi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum kihelyezett tagozataként 1963-ban Takarmánygazdálkodási Szak indult, amely az 1968-ban történt megszűnéséig képzett az akkori erőtakarmánygyárok, TSZ-ek, állami gazdaságok, állattenyésztő nagyüzemek számára vezető középkadereket, ún. szaktechnikusokat. Az 1960-as évek oktatáspolitikai és agrárkörnyezete meglehetősen nagy mozgásteret biztosított az iskolaalapításoknak és iskolaszervezéseknek. Írásunk – főként levéltári iratcsomókra és egykori diákok és oktatók visszaemlékezésére alapozva – rekonstruálja az intézmény 5 éves történetét, valamint bemutatja az iskolaalapításban és az intézmény működtetésében szerepet vállaló Babinszky Mihályt, a jelentős iskolaszervezők sorába emelve őt. Munkánk egy eddig kevésbé vizsgált téma áttekintésével az agrárszakoktatás-történeti kutatások ismeretradiuszát szélesíti.

Kulcsszavak: szaktechnikus képzés, felsőfokú technikum, Takarmánygazdálkodási Szak

Források² és módszerek

Orosháza mezőgazdasági szakoktatásának történetéről az 1960-as évek végétől az 1990-es évek derekáig számos értékes szakmunka látott napvilágot (Babinszky, 1969; Pintér, 1975; Fekete, 1995), 2014-ben pedig Lipcsei Imre Békés vármegye három középfokú mezőgazdasági intézményét – a szarvasi középfokú gazdasági tanintézetet, a békéscsabai és az orosházi felső mezőgazdasági iskolákat – összehasonlítva további értékes információt közöl a Trianon utáni orosházi középfokú agrárintézményről is.

Babinszky Mihály egykori igazgatóhelyettese, majd utódja Nagy Sámuel 1982-es visszaemlékezését szubjektív hangvétele ellenére faktológiai értelemben megbízható forrásként értékelhetjük. A Kossuth Lajos Mezőgazdasági Szakközépiskola korabeli évkönyvei – elsősorban Fekete Sándornak, az állattenyésztéstan egykori tanárának, 1977-től a szakközépiskola igazgatójának köszönhetően – szintén gazdag történeti adatokat közölnek a középfokú technikum egykori működéséről. Értékes iskolatörténeti áttekintést ad Kurdiné Bárdos Piroska 1985-ös szakdolgozata is.

Írásunk a könyvészeti szakmunkák mellett egykori diákok visszaemlékezésére³ és Babinszky Mihály fia, Babinszky László⁴ szóbeli közlésére alapozva, továbbá a korabeli helyi lapok sajtóvisszhangját felidézve, egykori

1. 2024. szeptember 27-én az SZTE Mezőgazdasági Kar Kutatók éjszakája rendezvényén elhangzott előadás kibővített, szerkesztett változata.

* Történész, tudományos főmunkatárs, a Fekete Gyula Intézménytörténeti Kutatási Program és Intézménytörténeti Kutatócsoport vezetője. Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Kar, albert.gabor@szte.hu, ORCID: 0009-0006-4121-0276

2. Köszönettel tartozom az orosházi Justh Zsigmond Városi Könyvtárnak és a Nagy Gyula Területi Múzeumnak, hogy számos korabeli iskolatörténeti forrást bocsátottak rendelkezésemre.

3. Köszönettel tartozom Szűcsné Dr. Péter Juditnak, Kimleiné Debreczeni Máriának és Demeter Sándornak az értékes információkért. A tanulmányban következetesen „1966-ban végzett hallgatók visszaemlékezése” hivatkozást használok.

4. Köszönöm Babinszky Lászlónak a kutatáshoz nyújtott segítségét.

hallgatói leckekönyv⁵ adatait felhasználva rekonstruálja a hódmezővásárhelyi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum kihelyezett tagozataként működő orosházi Takarmánygazdálkodási Szak 1963 és 1968 közötti működését.

1. kép: Babinszky Mihály. (Babinszky László családi fotógyűjteménye)

A Csongrád-Csanád Vármegyei Levéltár Hódmezővásárhelyi Levéltára őrzi a korabeli oktatói kimutatást, az oktatókról készült minősítéseket, Szűcs Kálmánnak, a Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium főosztályvezetőjének az orosházi oktatók felmentéséről és áthelyezéséről szóló leveleit.⁶ A levéltári források és a Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Kar Dékáni hivatali irataiban őrzött egykori munkatervek⁷ kellő információt nyújtanak az adatok cizellált elemzéséhez.

Az agrárszakoktatás történetének tárgykörébe tartozó kutatásunkat igyekszünk tágabb oktatáspolitikai-történeti kontextusba is helyezni. Így az egyes iskolatípusok (felsőbb népiskola, polgári iskola, felső mezőgazdasági iskola) elemzésénél oktatástörténeti (Mészáros, Németh & Pukánszky, 1999) és iskolatipológiai (Mészáros, 1995), az 1961-es oktatási törvény elemzésénél oktatáspolitikai-történeti (Kelemen, 2003), oktatástörténeti (Mészáros, Németh & Pukánszky, 1999; Somogyvári, 2015) és iskola- és pedagógusképzés-történeti (Pukánszky, 2014) szakmunkákat hívunk segítségül. Elemzésünkhöz általános agrárszakoktatás-történeti összefoglalásokat is felhasználunk (Surányi, 2018; Walleshausen, 1996). Mivel az 1960-as évek agrárszakoktatás-története – így az orosházi felsőfokú Takarmánygazdálkodási Szak története – sem választható el a mezőgazdaság átalakításától, az 1958 és 1961 között végbemenő újabb kollektivizálási hullámtól, az agrárszektorban végbemenő általános változásokat Romsics Ignác szakkönyvének vonatkozó fejezete segítségével tekintjük át (Romsics, 2005).

Vizsgálatunk hagyományos történeti kutatásra épül. A felsőfokú technikumok iskolatípusának bemutatásánál élünk a komparatiztika módszerével is.

5. Az 1966-ban végzett Péter Judit hallgatói leckekönyve.

6. Csongrád-Csanád Vármegyei Levéltár Hódmezővásárhelyi Levéltár (továbbiakban CsCsML HL) XXVI. 59. 1. d.

7. Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum Állattenyésztési Szak és Takarmánygazdálkodási Szak. Hódmezővásárhely-Orosháza. Munkaterv 1965/66. tanévre. Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Kar, Dékáni hivatali iratok (továbbiakban Munkaterv, 1965–66)

Az orosházi agrárszakoktatás hagyományai 1878-tól 1960-ig

A korai tanulmányok többsége igazolja, hogy a Viharsarok e jellegzetes települése nagy mezőgazdasági oktatási múlttal rendelkezett, melynek gyökere az 1878-ban alapított felső népiskolához, majd az 1890-es évek elején alapított polgári iskolához nyúlik vissza (1890-ben fiúpolgári, 1892-ben leánypolgári iskola kezdte meg a működését az akkori faluban). Utóbbiban a hazai polgári iskolákhoz képest is erősen dominált a mezőgazdasági jelleg, mely az iskola névváltozásában is megmutatkozott: az 1896–1897-es tanévtől kezdődően Orosházi Magyar Királyi Állami Kertgazdasági Szakoktatással összefüggő Polgári Fiú és Leányiskola néven jelent meg az intézmény értesítője (Fekete, 1995, p. 262). A mezőgazdasági jelleg nem csupán a névváltozásban mutatkozott meg, de abban is, hogy az iskola a helyi gazdálkodóknak közismereti és mezőgazdasági jellegű téli előadásokat szervezett. Nagy Lajos polgári iskolai igazgató jogi, mezőgazdasági, állampolgári és munkaügyi kérdésekről írt ismeretterjesztő füzeteket, Némethy Samunak pedig „Gyümölcsészet” és „Gyümölcsfáink ellenségei” címmel jelentek meg írásai a gyümölcsstermesztés tárgykörében (Fekete, 1995, p. 262).

A korszak oktatási rendszerének rövid bemutatása

1850 (majd az 1867-es kiegyezés) után a közoktatáshoz hasonlóan az agrároktatás irányítását is az állam vette kézbe. Mivel néhány korszerű keretek között működő nagybirtokot és középbirtokot leszámítva a kis- és törpebirtokokon a gazdálkodás sokszor 100-200 évvel azelőtti állapotokat tükrözte, a gazdálkodói réteg korszerű mezőgazdasági oktatása államérv volt (Walleshausen, 1996, p. 43). „A legcélszerűbb megoldásnak látszott – a külföldi tapasztalatok alapján – a mezőgazdasági ismeretek elemeit a közoktatásba beépíteni” (Walleshausen, 1996, 43) Ezt kiválóan oldotta meg Eötvös népoktatási törvénye (1868: XXXVIII), mely többek között minden 5000 főnél nagyobb lélekszámú településen hatosztályos elemre épülő felsőbb népiskolák megszervezését is előírta. Ezek a települések anyagi erejük függvényében polgári iskolát is megszervezhettek (Mészáros, Németh & Pukánszky, 1999, 355.; Pintér, 1975, 307.). A felső népiskolákban a fiúk a mezői gazdaságtan alapvonalai és a természettan és természetrajz tantárgyak keretében is tanultak mezőgazdasági ismereteket, a leányok pedig kertészettel és női foglalkozásokkal ismerkedtek meg. Az Eötvös-féle népoktatási törvény által létesített felsőbb népiskolák helyét fokozatosan a városi kispolgárság igényét jobban kielégítő polgári iskolák vették át (Mészáros, Németh & Pukánszky, 1999, 358). Mivel az 1878-ban alapított felsőbb népiskola a század vége felé már kevésnek bizonyult, egyre sürgetőbbben jelentkezett a polgári iskola létrehozásának gondolata Orosházán is, mely rövid községi fenntartást követően 1894-ben a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium felügyelete alatt állami irányítás alá került (Pintér, 1975, 307.). Polgári iskolába a népiskola első négy évfolyamát végzett 10 éves gyermekek jelentkezhetek, ahol a „*mezei gazdaság vagy ipartan, különös tekintettel a község és vidéke szükségére*” tárgy keretében szintén mezőgazdasági ismereteket sajátítottak el.

A mezőgazdasági jelleg tovább erősödött 1912-ben, amikor az addig hatosztályos polgári iskola külön tantervvel, hétosztályos reform polgári iskolaként működött tovább (Pintér, 1975. p. 310.; Fekete, 1995, p. 262.). Az óratervben a kézügyességi munka mind a hét évfolyamon szerepelt, mezőgazdasági és kertészeti tantárgyakat pedig növekvő óraszámban szintén minden évben tanultak a diákok. Az óratervben a mezőgazdasági és kertészeti gyakorlatok tantárgy is szerepelt. Mivel a település a gyakorlati oktatás megvalósítása érdekében nemcsak földet adományozott az iskolának, de a gazdasági épületekre forrást is biztosított, így lehetőség kínálkozott a kertésztanár mellett gazdasági tanár alkalmazására is (Fekete, 1995, p. 263.). A reformpolgári iskola viszont nehezen kezdte meg a működését, a gyakori tantervmódosítások, majd az első világháború viszontagságai (a tanerő és a tanulók katonai szolgálata) nehezítették a mindennapi munkát (Pintér, 1975, pp. 308–310.).

A középfokú mezőgazdasági szakoktatás kezdete a kísérleti polgári iskolából „kinőtt” 1922-ben alapított felső mezőgazdasági iskolához (1938-tól mezőgazdasági középiskolához) kapcsolódik, mely az országban a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium felügyelete alatt álló első ilyen középfokú intézményként vált ismertté (Pintér, 1975, p. 310.). Életképességét bizonyítja a tanulói létszám fokozatos növekedése, az iskola iránti érdeklődés a Békés vármegyén kívül élő gazdatársadalom körében (Lipcsei, 2014, p. 73).

Az iskola 1922 utáni helyzetének megértése okán a kor oktatáspolitikai törekvéseinek és az agrárszakoktatás korábbi időszakainak összegzése nem érdektelen. 1920 után mindkét szaktárca alapfokon és középfokon is létrehozta vagy újjászervezte a mezőgazdasági szakoktatási intézményrendszerét és intézményhálózatát. Az alapfokú agrárszakoktatás gerincét az Eötvös-féle önálló gazdasági népiskolák alkották, melyek 1938-tól mezőgazdasági népiskola néven működtek és a földművesek gyermekei számára biztosították az alapfokú mezőgazdasági ismeretek átadását (Walleshausen, 1996, p. 43). Ezt az intézménytípust a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium felügyelte. A vidéki gazdatársadalom számára az egykori földművesiskolák helyébe lépő és az FM irányítása alá tartozó mezőgazdasági szakiskolák biztosították a korszerű gazdálkodás elsajátításához szükséges tudást. Ezen kívül ez az iskolatípus az uradalmak és a középbirtokok számára gazdasági altisztképzőként is szolgált, majorosgazdákat, botosispánokat képzett. Az agrártárca felügyelte továbbá a téli gazdasági iskolákat is.

Középfokon a kultusztárca az orosházi felső mezőgazdasági iskola mintájára több ilyen típusú iskolát alapított, az agrártárca részéről pedig a szarvasi középfokú gazdasági tanintézet 1927. évi újrainyitása nemcsak Tessedik Sámuel örökségéért, de a felső mezőgazdasági iskolatípusra – így az orosházi intézményre – adott válaszként is értelmezhető. A felső mezőgazdasági iskolákba a polgári iskola vagy négy középiskolai osztály elvégzése után jelentkezettek a gazdái (Mészáros, 1995, p. 68). Ez a négyéves, érettségi vizsgával záruló középfokú iskolatípus a diákok számára az agrárfelsőoktatási intézményekbe való továbbtanulásra is lehetőséget biztosított, bár „*az iskola alapvető feladatából adódóan a tanulók döntő hányada a saját birtokon való gazdálkodást tekintette elsődleges céljának.*” (Surányi, 2018, p. 109). Az 1920-as években Orosházán kívül Budapesten és Gyöngyösön létesítettek felső mezőgazdasági iskolát. Számuk 1942-ig már 13-ra emelkedett. Bácsalmáson, Berettyóújfalun, Békéscsabán, Hódmezővásárhelyen, Kecskeméten, Nagyváradon, Csurgón és Szeghalmon is működött a fiúk számára felső mezőgazdasági iskola, a lányok számára pedig Kiskunfélegyházán és Sopronban nyílt ilyen típusú intézmény. A felső mezőgazdasági iskolák – mint fentebb írtuk – 1938-tól mezőgazdasági középiskola néven működtek tovább. Az agrártárca 1927-ben a szarvasi középfokú tanintézet megnyitásával kezdte meg a középfokú gazdasági tanintézetek kiépítését. A középfokú gazdasági tanintézetek létrehozásával az FM a középiskolai négy osztályt végzett gazdái számára az általános műveltség megszerzése mellett saját középbirtokuk szakszerű irányítására való felkészítést tekintette feladatának. A Horthy-korszak végére Szarvas mellett Székesfehérváron, Kassán, Debrecenben, Marosvásárhelyen, Újvidéken és Sepsiszentgyörgyön alapítottak ilyen intézményt. A középfokú gazdasági tanintézetekben az agrárszakismeretek oktatására nagyobb hangsúlyt fektettek, elmélyültebb elméleti és gyakorlati képzést folytattak. Az alapfokú intézmények átalakítása, középfokon az új intézmények létrehozása a Trianon utáni agrárszakoktatás újjászervezésével magyarázható.

Az orosházi mezőgazdasági középiskolát 1950-ben mezőgazdasági gimnáziummá, 1955-ben mezőgazdasági technikummá alakították át, 1960-ban pedig felvette az intézmény Kossuth Lajos nevét (Pintér, 1975, p. 322; Babinszky, 1969, p. 357). A technikummá válás – csakúgy, mint 1950-ben a gimnáziummá válás – a szakoktatás területén bekövetkező változásnak volt köszönhető. A középfokú mezőgazdasági káderutánpótlás felgyorsítása érdekében az agrártárcához került mezőgazdasági gimnáziumokat – így az orosházi is – három, majd 1954–55-től négyéves képzési rendszerű középfokú mezőgazdasági technikummá szervezték át. A tanulmányi idő végén érettségi vizsga helyett képesítő vizsgát tettek a növendékek, melynek birtokában okleve-

les mezőgazdasági technikusokká váltak. Egy év gyakornoki idő letöltését követően brigádvezetőként vagy agronómusként tudtak elhelyezkedni, ugyanakkor a képesítő vizsga az egyetemi vagy főiskolai továbbtanulás lehetőségét is megteremtette a végzettek számára (Nagy, 1982, 42.). Nincs kétségünk: a mezőgazdasági technikum 1955 utáni sikeres működése az ágazatpolitikai döntések mellett egy szerves helyi agrároktatási folyamat eredményének köszönhető.

Kedvező oktatáspolitikai és agrárkörnyezet az 1960-as évek elején

Az 1960-as évek elején megindult oktatási reformfolyamat a mezőgazdasági szakoktatás újabb változását eredményezte. Mivel az ötvenes évek erőltetett beiskolázása értelmiségi túltermelést és az értelmiségi pályákon elhelyezkedési nehézségeket eredményezett (ti. az érettségizettek többsége nem akart fizikai munkát vállalni), szükség volt az oktatás reformjára (Pukánszky, 2014, pp. 41–42.). Az 1945-ben megkezdett iskolai reform folytatásaként a középfokú oktatás fejlesztéséhez hozzá kellett látni. Ez vezetett az 1956 utáni hatalmi rendszer oktatásügyi stabilizációját is szolgáló új oktatási törvény (1961. III. tv.) megalkotásához. A „hangsúlyokból és a preferenciákból jól kivehető a politikai szándék”, a munkásosztály utánpótlását biztosító szakképző intézmények (például hároméves szakmunkástanuló képzés, a szakközépiskolák rendszere, az 5 + 1-es gyakorlati rendszer beépítése a gimnázium tananyagába) túlsúlya a gimnáziumokkal szemben, ami hatalomnak a „munkás-paraszt jelleghez” való görcsös ragaszkodását és burkolt értelmiségellenességét igazolja (Kelemen, 2003). A törvény hatására a középiskola-rendszer belső arányai megváltoztak: az 1960-as évek végére a gimnáziumokkal szemben a szakjellegű középiskolák többségbe kerültek (Mészáros, Németh & Pukánszky, 1999, p. 416.) Természetesen a jogszabály az iskola és az élet szorosabb kapcsolatának és a műveltség magasabb színvonalának elvét hangsúlyozta, továbbá a szocialista világnézeti és erkölcsi nevelés hatékonyabbá tételét hirdette. (Kelemen, 2003). Az iskola és az élet világának közelebb hozása, mint jelszó a szakmai-közéleti diskurzusban már 1958-tól érzékelhető volt (Somogyvári, 2015, p. 79). Kiváltó (népgazdasági) okként jelentkezett, hogy a fiatalok tömegeit az értelmiségi pályák felől a fizikai munkák irányába tereljék. Ennél erősebb hatásként jelent meg az ideológiai dimenzió, a hruscsovi hatalom legitimálását is szolgáló marxista-leninista elvekhez való visszatérés (Somogyvári, 2015, p. 79). A kor technológiai változásait, a tudományos-technikai újítások kényszerítő hatását is meg kell említeni, hiszen mindez egyrészt az iskolában a természettudományos és technikai tárgyak előretörését, a munkaerőpiacon pedig magasabban kvalifikált, gyakorlati szakemberek foglalkoztatását igényelte. Az 1961. évi III. törvény ezért lehetőséget teremtett gyakorlatorientált iskolatípusok létrehozására is. Ezek közé tartoztak a szakközépiskolák és a felsőfokú technikumok is. A szakközépiskolák egyrészt szakképesítést adtak a fiatalok számára, másrészt lehetővé tették az érettségi megszerzését, melynek birtokában a szakközépiskolákban végzett fiatalok számára is megnyílt a főiskolai, egyetemi továbbtanulás lehetősége.

A középfokú technikumok általános műveltséget nyújtó munkájával a művelődésügy nem volt megelégedve. Ezért az 1961. évi III. törvény a felsőfokú technikumok képzéseinek beindításáról is rendelkezett. A felsőfokú technikumok egy részét a Művelődésügyi Minisztérium az akkor működő középfokú technikumok átszervezésével szerette volna megvalósítani. A kétéves képzési idővel működő felsőfokú technikumok az egyetemekhez és a főiskolákhoz hasonlóan felsőfokú intézményeknek számítottak, szaktanszéki rendszerrel működtek, államvizsgával zárultak, és az akkori munkaerőpiac számára képeztek irányító közép-kádereket, ún. szaktechnikusokat. Az új iskolatípus nem a főiskolai, egyetemi továbbtanulásra való felkészítést, hanem az úgynevezett szocialista nagyüzemek vezető káderutánpótlásának biztosítását tekintette elsődleges feladatának. A gimnáziumokból és a szakközépiskolákból ebbe az iskolatípusba is sokan jelentkeztek, bár a felsőfokú technikumok létrehozásakor volt némi bizonytalanság azzal kapcsolatban, hogy az új iskolatípus mennyiben felel meg a fel-

sőfok elvárásainak. Az újonnan létrehozott bajai Felsőfokú Vízgazdálkodási Technikum például korszerű elméleti és gyakorlati felkészültségű, felsőfokú ismeretekkel bíró vízgazdálkodási-műszaki szakembereket képzett. Czédli György igazgató ugyanakkor az intézmény első tapasztalatairól írt 1964-es összefoglalójában is ezt a dilemmát fogalmazta meg: „A leggyakrabban feltett kérdés az, hogy a felsőfokú technikumban megszerezhető képzettség (oklevél) mit ér; hogy milyen munkakör betöltését teszi lehetővé; hogy milyen a viszonya az egyetemen, illetve a – jelenleg még működő – középfokú technikumban megszerezhető képesítéshez? Értelmiségiek körében észlelhető bizonyos kétkedés is ate tekintetben, hogy ezek az új intézmények valóban képesek lesznek felsőfokú ismereteket nyújtani.” (Czédli, 1964, p.74.).

Szembevetendő volt az új felsőfokú technikumok ágazati szakosodása is: Hódmezővásárhely például állattenyésztésre, Kecskemét kertészetre és gépészetre, Baja vízgazdálkodásra szakosodott. Körmenten mezőgazdasági gépész szak mellett növénytermesztő-gépezemelő szak indult (Kovássy & Zsigmond, 1964, p. 201.). A szarvasi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikumban öntözési szaktechnikusokat képeztek (d.s., 1969, p. 22.). Kaposvár Hódmezővásárhelyhez hasonlóan állattenyésztésre specializálódott, de a Debrecen-Pallag Felsőfokú Mezőgazdasági Technikumban is felsőfokú állattenyésztési szaktechnikusokat képeztek (Srankó, 1965). Zsám-békon üzemgazdasági szakosítású Felsőfokú Mezőgazdasági Technikumot alapítottak (Srankó, 1964). Hatvanban, a Gyöngyösi Felsőfokú Technikum kihelyezett csoportjában zöldségtermesztési szakot indítottak. A felsőfokú technikumok egy része később megszűnt, másik része főiskolai rangra emelkedett, ahol szaktechnikus képzés helyett már üzemmérnökképzés folyt.

A felsőfokú technikumok képzését mindenhol nagy szervezőmunka előzte meg. Baján például az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) vezetője, Dégen Imre és szakemberei, az Alsó Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság vezetőjének és mérnökeinek és a helyi pártapparátus képviselőinek aktív közreműködésével szinte a „semmiből” hozták létre azt az intézményt (a bajai vízügyi szakközépiskolával együtt), mely Hódmezővásárhelyhez hasonlóan a „királyi utat” járta be: előbb főiskolai, később egyetemi karrá vált. Hódmezővásárhelyen 1961-ben a középfokú mezőgazdasági technikum vezetője, Fekete Gyula szervezte meg a felsőfokú mezőgazdasági technikus képzést, amely 1972-től a szegedi Élelmiszeripari Főiskola Állattenyésztő Főiskolai Karaként működött tovább, majd számos intézményi profilváltást követően mára a Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Karaként működik. A Fekete Gyulához hasonló iskolaszervezési munkát Kecskeméten Mészöly Gyula, Kaposvárott Guba Sándor végezte el.

Az 1961-es nagyszabású oktatási reformfolyamat az orosházi mezőgazdasági szakoktatásban is változások eredményezett. Orosházán 1963-ban az 1961-ben alapított hódmezővásárhelyi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum kihelyezett tagozataként Takarmánygazdálkodási Szak⁸ indult. A képzés megszervezése az orosházi középfokú mezőgazdasági technikum szervezeti keretében valósult meg az intézmény oktatóinak és vezetőjének, Babinszky Mihálynak köszönhetően.

A kedvező oktatáspolitikai környezet mellett az agráriumban bekövetkező változások is hozzájárultak, hogy Takarmánygazdálkodási Szak induljon Orosházán. Az állattenyésztés intenzívebbé válása, az állatállomány ug-rásszerű növekedése, a nagyüzemi állattartás kialakulása modern takarmányozási eljárásokat igényelt, a megfelelő energia- és táplálékanyag tartalmú és jó minőségű takarmányok iránt nőtt a kereslet (Babinszky László szó-beli közlése; 1966-ban végzett hallgatók visszaemlékezése). A Takarmánygazdálkodási Szak létrehozását a

8. A levéltári források és a szakmunkák többsége következetesen hódmezővásárhelyi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum kihelyezett tagozatáról ír. Néhány régi diák ezzel szemben önálló társintézményként tekint vissza az orosházi képzésre. Fekete Sándor egyik írásában Takarmánygazdálkodási Felsőfokú Technikum elnevezést használja. Mi következetesen orosházi Takarmánygazdálkodási Szak vagy a hódmezővásárhelyi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum kihelyezett képzése kifejezést használjuk.

Szentesi Erőtakarmánygyár 1960-ban történő létrehozása is segítette. Az országos híru erőtakarmánygyár már a legújabb takarmányozási technológiákat és módszereket alkalmazta, a környező állami gazdaságok és TSZ-ek számára pedig a hústermelés, tejtermelés növekedése érdekében biztosította a szükséges takarmányerőforrásokat. A Szentesi Erőtakarmánygyár a helyi gazdáknak is kedvezett, hiszen a kész keveréktakarmányhoz a szállítási költségek csökkenése révén olcsóbban tudtak hozzájutni. A szentesihez hasonlóan Budapesten, Győrben, Pécsen, Szegeden és Debrecenben is alapítottak számos takarmánygyártó és takarmánykeverő nagyüzemet, melyek szakmai elhelyezkedést biztosítottak az új technológiához és módszerekhez értő, a takarmánygazdálkodásban jártas szakemberek számára. Az orosházi felsőfokú technikai képzés agrárgazdasági hátterét az intenzív állattenyésztés mellett a szentesi üzem működése is nagymértékben befolyásolta. Ne feledkezzünk meg a hazai agrárszektorban bekövetkező jelentős változásokról sem! 1958 és 1961 közötti időszakban zajlott le a második, nagyobb intenzitású kollektivizálás Magyarországon, mely az állami nyomás és különféle ösztönzők hatására szinte teljes mértékben megvalósult (1966-ban végzett hallgatók visszaemlékezése). Az 1960-as évek elején a mezőgazdaság szervezetlen volt, elegendő gép, vezetési tapasztalat és a téjesztagok érdekltségének hiánya miatt a mezőgazdasági termelés visszaesett. 1960 és 1962 között az ellátási zavarokat a Kanadából és más országokból importált gabona és kukorica enyhítette. Az agrárgazdaság felelőseinek – főként Fehér Lajosnak és Erdei Ferencnek – köszönhetően az agrárszektorban a szovjet típusú kolhozrendszerrel eltérő korrekciós lépések kezdődtek. A háztáji gazdaságok felértékelése, a részes művelési rendszer, valamint a téjesztagok pénzre vagy terményekre alapozott prémizálási rendszer bevezetése a mezőgazdaság regenerálódását és a terméseredmények gyors javulását eredményezte (Romsics, 2005, pp. 426–427). A mezőgazdaság gépesítése is felgyorsult, az ország traktorállománya 1962-re 1958 végéhez képest csaknem megduplázódott (míg 1958 végén 26 ezer darab traktor volt az országban, ez 1962-re már 44 ezerre nőtt). Korábban a gépállományok elégtették ki a téjesztagok eszközigényét, ami a termelésirányítás bürokratizálásához vezetett. 1964-ben a gépállományok felszámolásával, az eszközgazdálkodás terén a téjesztagok önállóságának megteremtésével a mezőgazdasági termelésirányítás is hatékonyabb lett (Romsics, 2005, pp. 428–429). A termelőszövetkezetek nagyobb gépesítése és a korszerű technológiai megoldások a mezőgazdasági termelés modernizálását és a termelés hatékonyságának növelését eredményezték (1966-ban végzett hallgatók visszaemlékezése).

Babinszky Mihály és a régi-új kollektíva

1955. augusztus 15-től a középfokú mezőgazdasági technikum új igazgatója Babinszky Mihály lett, akinek az igazgatása alatt jött létre az orosházi Takarmánygazdálkodási Szak.

Egykori diákok visszaemlékezésére hagyatkozva a Szak létrehozását néhány elhivatott tanártárs mellett elsősorban Kovács Gábornak köszönhetjük, aki a Takarmánygazdálkodási Szak „legfőbb szakmai és tudományos programvezető oktatója volt.” (1966-ban végzett hallgatók visszaemlékezése). A felsőfokú technikai képzés kialakításában – és ezt a Csongrád-Csanád Vármegyei Levéltár Hódmezővásárhelyi Levéltárban őrzött 1963. december 31-i állapot szerinti oktatói kimutatás rögzíti – a régi kollektíva hét tagja vett részt. Babinszky Mihály és Kovács Gábor mellett az induláskor Dominkó István, Csatlós Pál, Nagy Sándor, Szűcs Imre és Horváth Sándor képezték a Takarmánygazdálkodási Szak tanszemélyzetét.⁹ Az oktatók életkori korfáját látva, nyugtázhatjuk, hogy a többségükben a harmincas éveik végén járó oktatók fiatalos lendület adtak a képzésnek. A Takarmánygazdálkodási Szak 1963. évi bevezetésekor a tanszemélyzet tagjai nem rendelkeztek tudományos foko-

9. Kimutatás a Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum /szakiskola/ oktatóiról az 1963. dec. 31-i állapot szerint. Orosházi kihelyezett Takarmánygazd. Fekete Gyula igazgató 1964. január 8-i kimutatása. CsCsML HL XXVI. 59. 1. d

zattal, és korábban hatan a középfokú Mezőgazdasági Technikum tanárai voltak. Babinszky Mihály érdeme, hogy a Szak beindítását helybeli, orosházi kötődésű kollégákkal tudta megoldani.

A képzés beindítása számos nehézséggel járt, mely főként a középfokú technikumhoz kapcsolódó, ellátandó feladatok sokaságából adódott. Babinszky Mihály erről 1969-ben így írt: *„Az iskola kollektívájának hármas feladattal kellett megküzdeni: középfokú rendeskorú, középfokú levelező és a felsőfokú technikumi képzés megoldása.”* (Babinszky, 1969, p. 359.). Egyúttal a tangazdaság vezetése is a mindenkori igazgatóra hárult.

A középfokú oktatás nehézségei, egyben kihívásai közül négy példa kívánkozik ide, melyek a következők voltak: a nagyüzemi tangazdaság létrehozásával járó nehézségek, a mezőgazdasági technikumok közötti verseny, az újonnan beindult levelező képzéssel kapcsolatos feladatok és a Meteorológiai Állomás működtetése.

Pornói István hivatali működése idején indult el, de Babinszky Mihály igazgatósága alatt épült ki a nagyüzemi tangazdaság, a nagyüzemi szemlélet mind a gépesítés, mind a munkaszervezés terén. A tangazdaság jól szervezettségét mutatja a többször is elnyert élüzemi cím, a szarvasmarha tenyésztés, és ezen belül a tejtermelés terén elért, országosan is elismert eredmények, továbbá az igen magas termésátlagok. Babinszky Mihály 1955 és 1967 között a tangazdaságot Lángos László főagronómussal és Héjas Lajos főállattenyésztővel irányította (Nagy, 1982, p. 61.; Babinszky László szóbeli közlése).

2. kép: A Technikum előtt. Indulás a tangazdaságba. 1957. (Babinszky László családi fotógyűjteménye)

A nagyüzemi tangazdaság megszervezésénél minden bizonnyal sokat számított Babinszky Mihály korábbi uradalmi segédtszti tapasztalata. Középiskolai tanulmányait követően 1942 és 1945 között ugyanis a fiatal Babinszky Geist Gáspár és örökösei csákópusztai uradalmában helyezkedett el uradalmi segédtszti munkakörben. Későbbi munkavégzése során az itt szerzett tapasztalat meghatározó élményt jelentett, a hivatali szakszerűség és üzemszervezettség megismerését, az ügyszeretet fontosságát, a pontos munkavégzés iránti igényeséget alakította ki a fiatal Babinszkyban. Ne feledjük, a 19. század végén Orosházán a gazdaságok összetételét a törpe és kisbirtok jellemezte, és az 1000 kat. hold feletti birtok sem számított nagy uradalomnak, melyből csak kevés volt. Geist Gáspár uradalma – az 1890. évi adatokat idecítálva – 1022 kat. hold területtel már a 19. század végén is a jelentősebbek közé tartozott (Pintér, 1975, p. 306.).

3. kép: Babinszky Mihály uradalmi segédtsiszt 1943-ban. (Babinszky László családi fotógyűjteménye)

A mezőgazdasági technikumok közötti versenyt szintén kihívásként élte meg az intézmény. A mezőgazdasági technikumok rangsorát az FM által 1953-ban alapított vándorzászló elnyerése is befolyásolta. A mezőgazdasági technikumok közötti verseny első három helyezettje kapott vándorzászlót. A dobogós hely megszerzése nagy kihívások elé állította az iskolaigazgatót és a tanár kart. Az országos versenyben Orosháza többször is a helyezettek között volt.

A középfokú mezőgazdasági technikumban éppen Babinszky Mihály hivatali idején indult meg a levelező képzés, ami igen nagy szervezőmunkával, oktatói leterheltséggel járt. Ráadásul kihelyezett levelező oktatást szervezett az intézmény, 1960-ban elsőként Okány községben, majd Gyulán, Mezőhegyesen, Csorváson, Tótkomlóson és Battonyán is. Az 1960-as évek közepén – a felsőfokú technikumi képzéssel egy időben – Békés megye szinte minden településén volt kihelyezett levelező képzés (Nagy, 1982, p. 53; Kurdiné Bárdos, 1985, 84.).

További kihívást jelentett a nagyhírű Meteorológiai Állomás működtetése is. A vizsgált időszakban, az 1960-as évek első felében ezt a feladatot éppen Babinszky Mihály helyettese, Nagy Sámuel látta el. Az 1921-ben alapított Meteorológiai Állomás az általános meteorológiai adatgyűjtés és a talaj- és növényélettani megfigyelések, sőt hatósági feladatok mellett iskolai célt is szolgált, hiszen egyrészt a fizika tantárgy keretében a meteorológia elméleti alapjait is elsajátították a diákok, másrészt a megfigyeléseket a tanári útmutatás mellett is a növendékek végezték (Nagy, 1982, p. 64.). A Meteorológiai Állomás az iskola múltjához szervesen kapcsolódott. Rangját jelzi egyrészt az, hogy az országos Meteorológiai és Földmágnességi Intézet vidéki hálózatához tartozott, és a pontos munkájáért a Meteorológiai Társaság még 1941-ben Hegyfokj Kabos¹⁰ emlékéremmel jutalmazta az iskolát. A múlthoz való kötődés, a hagyományok ápolása az iskola szerves részét képezte. És ez Babinszky személyiségéhez is közel állt. A hagyományőrzést később gyermekeire is átörököltette. Estéknként családi körben a népdalok éneklése vagy a Trianon után elcsatolt magyar területek kirándulások keretében történő megismerése a hagyományápolás szép példájaként jelent meg a család életében – tudjuk meg az igazgató fiától, Babinszky Lászlótól (Babinszky László szóbeli közlése).

10. Hegyfokj Kabos (1847–1919) plébános, meteorológiai szakíró.

Szakértelméről, személyiségéről, vezető képességéről az egykori pályatárs, Nagy Sámuel is elismerően nyilatkozott: „Mind az iskolát, mind a tangazdaságot hozzáértéssel és elvhűséggel vezette. A nehézségek leküzdésében mutatkozott meg ügybuzgalma, munkabírása és szívóssága. Jó érzékkel és emberismerettel válogatta meg munkatársait.” – olvashatjuk az egykori kolléga, a későbbi igazgató Nagy Sámuel visszaemlékezéséből (Nagy, 1982, p. 77.).

Babinszky kellő szakértelemmel irányította az intézményt. Az agrárium iránti elköteleződését a budapesti Mezőgazdasági Középiskolában szerzett érettségi bizonyítványa (1942), a Magyar Agrártudományi Egyetemen szerzett mezőgazdasági mérnöki oklevele (1949), az oktatómunkához való szakmai kompetenciát gazdasági tanári képezése (1958) biztosította számára. Az orosházi éve alatt 1965-ben doktorált, majd később, 1988-ban a Pannon Agrártudományi Egyetem Kaposvári Állattenyésztési Karán szerezte meg az MTA kandidátusi tudományos fokozatát. Kandidátusi értekezését „A szarvasmarha ágazat fejlesztésének összefüggései, kapcsolati rendszere” témából írta. A szakértelemhez a külföldi szakmai tapasztalatok megszerzését is fontosnak tartotta. Ezt az értéket át is örökölte gyermekeire. Fia Wéber Antal tanár úrtól sajátította el a német nyelvet. Babinszky Mihályt ebbéli döntésében bizonyára az is motiválta, hogy az 1970-es évek végéig az agrártudomány (állattenyésztés, takarmányozás) nyelve is a német volt. (Babinszky László szóbeli közlése).

A családi neveltetés meghatározó indíttatást jelentett az ügybuzgalom, a munkabírás és a szívósság terén is. Babinszky Mihály intelligens munkáscsalád gyermekeként nőtt fel. Szüleiről, ács édesapjáról és háztartásbeli édesanyjáról mindig szeretettel beszélt. Gyermekkori nyári munkavégzése szocializálta és a munka iránti megbecsülést alakította ki Babinszkyban. 1955-ben az igazgatói kinevezését is munka közben vette át. Erről ő maga a Nagyváthy János Emlékérem átvételekor így emlékezett vissza: „A kinevezésemet aratás közben, mint „traktoros” vettem át, mert a nyári szünetben az igazgatóhelyettség mellett leszerződtem a tangazdaságban két hónapra időszaki fizikai munkásnak, hogy az évi búza fejadagot három gyermekes családapam minőségemben megvásárolhassam. Az aratást abba kellett hagynom s át kellett vennem az igazgatóságot.” (Babinszky, 1979, p. 67.) A mindennapi megélhetésért folyó küzdelem az 1950-es években nem volt könnyű feladat. Babinszky Mihály jövedelmét családja megfelelő életszínvonalának biztosítására és három gyermekének taníttatására fordította. Az iskoláztatás mellett az egyéb képzéseket is patronálta. Vívásra fiúgyermekét Zsoldos Péter mesteredző pallérozta, mely egyrészt a sport szeretete, másrészt a másik fél gondolkodásának megismerése miatt volt fontos. Lányait Babinszky Mihály a napi iskola mellett zongoraórákra járatta (Babinszky László szóbeli közlése).

Később vezetőként sem riadt vissza attól, hogy beosztottjaival közösen fizikai munkát végezzen.

4. kép: Babinszky Mihály kombájnon betakarításkor az 1950-es évek végén a tangazdaságban. (Babinszky László családi fotógyűjteménye)

A két képzés (a középfokú technikumi és a felsőfokú szaktechnikusi képzés) gazdasági rendezése sem volt könnyű feladat. Mivel Orosházán az anyaintézet a mezőgazdasági technikum, ennek megfelelően „az intézmény épületében elhelyezett felsőfokú technikummal kapcsolatos elhelyezési kiadásokat (ingatlan, fűtés, világítás stb.) a mezőgazdasági technikum fedezi.” – olvashatjuk a Földművelésügyi Minisztérium osztályvezető helyettese, dr. Reichenbach Róbert Fekete Gyulához címzett 1963. október 4-i leveléből.¹¹ „Minden egyéb kiadásról, amely a felsőfokú kihelyezett csoporttal kapcsolatban felmerül, a felsőtechnikumnak kell gondoskodni. (Eszközök beszerzése, élelmezés, posta, bérleti díj stb.)”¹²

Tanszéki rendszer, tantárgyfelosztás, vizsgák

Az oktatói gárda megszervezése, a tanszéki rendszer kialakítása nem ment zökkenőmentesen Orosházán. Ráadásul az épület két szárnyában folyt a középfokú és a felsőfokú oktatás.

5. kép: Technikum, 1962. (Babinszky László családi fotógyűjteménye)

A tanszéki rendszer az 1960-as évek derekán szilárdult meg. Babinszky Mihály 1965. szeptember 20-i kimutatása¹³ szerint az 1965-1966. tanév őszi szemeszterekor négy tanszék működött a Takarmánygazdálkodási Szakon, a tantestületet pedig már 17 fő alkotta. Létszám tekintetében 6 fővel az Üzemszervezési és gyakorlati Tanszék volt a legnépesebb. Négy felsőfokú technikumi docens (Csatlós Pál, dr. Darók József, Nagy Sándor, Gonda József) mellett Hajdu Lajos technikus és Nagy Sámuel óraadó kolléga tartozott ehhez a tanszékhez. Utóbbi a matematikát oktatta. Kovács Gábor a Takarmányozástani Tanszéket irányította. A tanszékhez Hagymási László felsőfokú technikumi docens mellett két óraadó kolléga tartozott, dr. Kishonti Pál állatorvos és dr. Torda Béla orvos. A Takarmánytermesztési és géptani Tanszék vezetését Dominkó István felsőfokú technikumi docens látta el. Munkáját a tanszéken Albel Gyula segítette szintén docensi munkakörben. A Kémia Tanszék két főből állt, Dandé András tanszékvezetői munkáját Szűcs Imre felsőfokú technikumi adjunktus segítette. Németh Imre a testnevelést, Szabó Béla az orosz nyelvet oktatta. Mindketten óraadók voltak. A tanszékek neve kicsit módosult és számuk is eggyel bővült. Az 1966-ban végzett diákok írásos visszaemlékezéséből és a hódmezővásárhelyi agrárszakképzésről írt összefoglaló kötetből tudjuk, hogy az egykori hallgatók képzésének idején már öt tanszék működött a Takarmánygazdálkodási Szakon (Horváth, 2016, 71.). A Takarmányozástani

11. Dr. Reichenbach Róbert Fekete Gyulához címzett 1963. október 4-i levele. CsCsML HL XXVI. 59. 1. d. 21.542/1963. ügyirat-számú levél.

12. Dr. Reichenbach Róbert Fekete Gyulához címzett 1963. október 4-i levele. CsCsML HL XXVI. 59. 1. d. 21.542/1963. ügyirat-számú levél CsCsML HL XXVI. 59. 1. d. 21.542/1963. ügyirat-számú levél.

13. Babinszky Mihály igazgató 1965. szeptember 20-i kimutatása a Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum Takarmánygazdálkodási Szakán dolgozó oktatókról. SZTE MGK Dékáni hivatali iratok.

Tanszéket Dr. Kovács Gábor, az Üzemtani és Gyakorlati Tanszéket Dr. Csatlós Pál, a Takarmányozási géptan és technológiai Tanszéket Albel Gyula, a Takarmánynövénytermesztési Tanszéket Dr. Dominkó István, a Kémia Tanszéket Szűcs Imre, majd dr. Dandé András vezette. Az egykori diákok visszaemlékezése családias légkörről árulkodik. Dominkó István Pista bácsiként, Albel Gyula, Gyula bácsiként él a hallgatók emlékezetében (1966-ban végzett hallgatók visszaemlékezése).

A tantárgyfelosztás átgondolt oktatásszervezési munkát feltételezett. A korabeli munkaterv alapján érdemes áttekinteni a Takarmánygazdálkodási Szak nappali tagozata 1965-1966. évi tantárgyfelosztásának tantárgyait és az oktatók névsorát!¹⁴ A takarmányozástant és állattenyésztést a II. évfolyamon Kovács Gábor főfokú technikum tanár és Hagymási László főfokú technikum docens tanította. Az első évfolyamos hallgatók számára a Géptant, a másodéves hallgatóknak Takarmányozási géptant Albel Gyula oktatta. A másodéves növendékek az Üzemtant Csatlós Páltól sajátították el. Kémiát igen magas óraszámúban, heti 8 órában Szűcs Imre és Dandé András útmutatásai alapján tanultak az elsőévesek. Az első évfolyamon a Takarmánytermesztéstan stúdium rejtelseibe Dominkó István vezette be a diákokat. Állatbonc-élettani ismereteket az első évfolyamos diákok számára dr. Kishonti Pál állatorvos adta át. A Munkaegészségtant az első osztályban dr. Torda Béla orvos tanította. A közismereti tárgyak tanítását Babinszky Mihály a középfokú technikumból átvevényelt oktatókkal oldotta meg. Nagy Sámuel a nappali tagozat első évfolyamán matematikát, Gonda József az első évfolyamon politikai gazdaságtant, a második évfolyamon filozófiát és tudományos szocializmust tanított, Szabó Béla az orosz nyelv, Németh Imre a testnevelés tanára lett.

A korabeli leckekönyvek¹⁵ részletesen rögzítik a gyakorlati jeggyel, a kollokviummal és a szigorlattal zárult tantárgyak listáját. Az 1964-1965. tanév I. félévében 5 tárgyból kollokváltak a hallgatók, melyek a következők voltak: Állatbonc és élettan, Munkaegészségtan, Kémia, Takarmánytermesztéstan, Takarmányozási géptan. Az 1964-1965. tanév II. félévében a kollokviumi tárgyak listája az alábbiak szerint alakult: Politikai gazdaságtan, Takarmányozási géptan, Állattenyésztéstan, Takarmányozástan. Az 1965-1966. tanév első félévében Filozófia, Takarmányozási géptan, Állattenyésztéstan, Takarmányozástan, Takarmányozási épületek és Mezőgazdasági üzemtan, az utolsó félévben pedig a Tudományos szocializmus, az Orosz nyelv, az Állattenyésztéstan, a Takarmányozástan, a Mezőgazdasági számvitel és az Állategészségtan szerepelt a kollokviumi tárgyak között. Az ideológiai tárgyak mellett elsősorban a takarmánygazdálkodási szak szaktárgyaiból kellett vizsgát tenni a hallgatóknak. Az államvizsgára akkor jelentkezhetett a hallgató, ha a gyakorlati jegyek és a sikeres kollokviumok mellett az első és a második évfolyamon az összefüggő gazdasági gyakorlatot is elvégezték, a kijelölt tantárgyakból sikeres szigorlatot tettek és elkészítették a záródolgozatukat. A II. félév végén Kémiából és Takarmánytermesztéstanból, a IV. félév végén pedig Gazdasági gyakorlatból tettek szigorlati vizsgát a hallgatók. Az államvizsga eredményét a záródolgozat, a Politikai gazdaságtan, a Takarmányozástan, a Mezőgazdasági üzemtan és a Takarmányozási géptan vizsgák átlaga adta ki.

Gyakorlati képzés, tanácsadás

Az elméleti oktatás mellett az intézmény nagy figyelmet fordított a gyakorlati képzésre. A hallgatók az Orosházi Állami Gazdaságban végezték a heti gazdasági és szaktárgyi gyakorlatokat, melyek a praktikus ismeretek megszerzésére kiváló lehetőséget jelentettek, mivel a takarmányelőállítás, az állatok takarmányozásával, a mezőgazdasági folyamatokkal, az állatgondozással a gyakorlatban is találkozhattak. A Szentesi Erőtakarmánygyárban

14. Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum Állattenyésztési Szak és Takarmánygazdálkodási Szak. Hódmezővásárhely-Orosháza. Munkaterv 1965/66. tanévre. 21. SZTE MGK Dékáni hivatali iratok.

15. Az 1966-ban végzett Péter Judit hallgatói leckekönyve.

szervezett gyakorlati képzés pedig alkalmat adott a keveréktakarmánygyártás teljes folyamatának megismerésére. A diákok valós üzemi környezetben sajátították el a takarmánygazdálkodás teljes folyamatát és komplexitását (1966-ban végzett hallgatók visszaemlékezése). Az oktatók nemcsak oktatással és kutatómunkával, de tanácsadással is foglalkoztak. 1964 májusában például takarmánygazdálkodási napokat szerveztek, ahol a Felsőfokú Technikum oktatói a korszerű takarmányozási technológiákról adtak elő. Az előadásokat a város és a járás szövetkezeteinek vezetői is érdeklődéssel fogadták.

Babinszky Mihály előadásában például a takarmánygazdálkodás elkerülésére hívta fel a figyelmet. Erről a Békés Megyei Néplap 1964. május 28-i száma így számolt be: „*Babinszky Mihály érdekes, figyelemre méltó dolgokat sorolt tapasztalataiból. Íme néhány: a megye takarmánytermő területe összességében nem nagy. A jelenlegi területről csupán a gondosabb munkával – vagyis minden nagyobb anyagi befektetés nélkül – harminc százalékkal több takarmány nyerhető. A lucerna időbeni kaszálása, a szénaszárító állványok és a Vámosi-féle hideglevegős ventilátorok üzemeltetésével a széna tulajdonképpeni értékét – a fehérje-és karotintartalmat – a renden való szárítással szemben könnyedén meg lehetne kétszerezni!*” (Dupsi, 1964, p. 3.) A csorvási Kossuth Tsz. vezetősége pedig Nagy Sándor gazdasági tanár tanácsait fogadta meg. A tehenészetben etetett takarmány összetételét vizsgálva, Nagy Sándor változtatásokat javasolt, melyet a Tsz vezetősége megfogadott. A változtatásnak a tejtermelésben rövid időn belül megmutatkozott a pozitív hatása (Dupsi, 1964, p. 3.).

Az orosházi Takarmánygazdálkodási Szak megszűnése

A felsőfokú technikumok körében az országos beiskolázású orosházi Takarmánygazdálkodási Szak kivívta a tekintélyét, elismertségét. Mindenekelőtt az intézmény takarmányozási és állattenyésztési specializációja és gyakorlatorientált képzése tette lehetővé, hogy a végzett diákok iránti munkaerőpiaci kereslet nagy volt. Fekete Sándor írja, hogy „*egy-egy szaktechnikus 5-6 álláshely közül is választhatott*” (Fekete, 1997. p. 4.). Voltak, akik irányító szakemberként, a Szentesi Erőtakarmánygyárban vezető beosztásban szakmai karriert futottak be. A sikeres záróvizsgát tett szaktechnikusok főként takarmánygazdálkodási előadó munkakörben tudtak elhelyezkedni, de az állami gazdaságok, Tsz-ek mezőgazdasági tanácsadói vagy termelésvezetői, állattenyésztési szakértői munkakörben is szívesen foglalkoztatták őket (1966-ban végzett hallgatók visszaemlékezése). Nyomatékkal állíthatjuk, hogy az orosházi felsőfokú technikus képzés öt éves periódusa nem volt kudarcra terhelt, ellenkezőleg, sikeresnek mondható.

1968-ban nemcsak a felsőfokú technikus képzés, de a technikusképzés is megszűnt, helyette szakközépiskolai formában folytatódott az oktatás Orosházán. A Takarmánygazdálkodási Szakon oktatók többségét 1968. augusztus 31-én felmentették munkavégzésük alól, és áthelyezték őket a hódmezővásárhelyi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikumba. 47 II. éves hallgató átvételéről is döntés született. Babinszky Mihály viszont Orosházán maradt és továbbra is a középfokú Kossuth Lajos Mezőgazdasági Szakközépiskola (1968-tól lett szakközépiskola) igazgatói feladatát látta el. A kihelyezett tagozat megszűnése a hódmezővásárhelyi felsőfokú technikum új épületszárnyának/új épület-komplexumának megépítésével és az oktatás színvonalának emelése érdekében a szaktechnikus képzés centralizációjával állt összefüggésben.

A felsőfokú Takarmánygazdálkodási Szak helyett Orosházán szakosított technikus továbbképzés indult. Erről Babinszky Mihály így nyilatkozott az Orosházi Hírlap 1968. augusztus 8-i számában: „*A szakosított technikus-továbbképzést az tette szükségessé, hogy 1953 óta az ország mezőgazdasági technikumai több ezer közép-kádert adtak a mezőgazdasági üzemeknek, akiknek továbbképzésére azóta nem volt lehetőség.*” (Sz.n. 1968.) A mezőgazdasági szakközépiskolai érettségi-képesítő vizsga után két év gyakorlati időt követően egyéves tanfolyamos formában lehe-

tett takarmánygazdálkodási technikus végzettséget szerezni Orosházán. 1974 és 1991 között 379-en kaptak takarmánygazdálkodási technikusminősítést.

Vajon kudarcként élték-e meg az orosházi felsőfokú technikumok (és maga Babinszky Mihály) a Takarmánygazdálkodási Szak megszűnését? A kérdés megválaszolása bár további vizsgálódást igényel, néhány közvetett forrás azt igazolja, hogy az oktatók nem örültek a Takarmánygazdálkodási Szak megszűnésének. A Békés Megyei Népújság 1963. július 6-i számában „Felsőfokú mezőgazdasági technikum osztály nyílik ősszel Orosházán” címmel Padányi Anna interjút készített Babinszky Mihállal. Az interjúban Babinszky egy nagy, önálló iskola tervét vizionálta. „A felsőfokú technikum a későbbiek során is a mezőgazdasági technikum épületében nyer elhelyezést, de a jövőben valószínűleg függetlenül mind a mi iskolánktól, mind a hódmezővásárhelyi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikumtól. 1964 végére technikumunk mellett felépül egy 120 diákot befogadó kollégium, amely a felsőfokú technikum diákjainak is lakást biztosít majd... Az elképzelések értelmében 1964. január 1-től esti tagozatot is indít a felsőfokú technikum. Tehát mint a vázolt tervek mutatják, a felsőfokú mezőgazdasági technikum az évek folyamán kibővülve, nagy, önálló iskola lesz.” (Padányi, 1963, p. 4). Bizonyára kisebb kudarcként élhette meg Babinszky, hogy az önálló orosházi felsőfokú technikum nem jött létre, és azt is, hogy a 120 férőhelyes új kollégiumot megkésve, 1967. november 5-én adták csak át. Fekete Sándor a felsőfokú technikum egykori oktatója, a szakközépiskola későbbi igazgatója a Takarmánygazdálkodási Szak megszűnéséről pedig ezt írta: „Nem az akkor kialakult, magas szintű oktatást végző felsőfokú tantestületen múlt, hogy ez a képzési forma megszűnt és nem létesült Orosházán mezőgazdasági főiskola, bár erre akkor az esélyek jók voltak.” (Fekete, 1990, p. 10) A diákok elhelyezési anomáliái, a kollégium késői megépítése bizonyára rányomta a bélyegét az oktatásra. Nagy Sámuel visszaemlékezésében maliciózan annyit jegyzett meg, hogy a „felsőfokú technikum 5 évi működésének legfőbb nyeresége iskolánk számára a 120 fős kollégiumi épület lett.” (Nagy, 1982, p. 59).

Zárógondolatok

Írásunk igazolja, hogy az orosházi képzés öt éves működése ellenére sem volt kudarcra terhelt. Ellenkezőleg: azon túl, hogy az addig is szép hagyományokkal rendelkező orosházi agrároktatás palettáját új színnel gazdagította, hozzájárult a hódmezővásárhelyi felsőfokú technikum képzés megszilárdulásához, annak főiskolai rangra emeléséhez is.

Végezetül néhány megjegyzés kívánkozik ide Babinszky Mihály személyes sorsával, további életútjával kapcsolatban. 1968-ban oktatói tevékenységét a hódmezővásárhelyi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikumban is folytathatta volna, sőt – bizonyára oktatásszervezői munkája elismeréseként – 1970-ben a Debreceni Agrártudományi Egyetemen egyetemi főtitkári munkakörben is dolgozhatott volna (Babinszky László szóbeli közlése). Ő mégis szakközépiskolai igazgatóként dolgozott tovább Orosházán. 1972-ben Guba Sándor meghívására került Kaposvárra, és az akkor induló Üzemszervezési szak és az Üzemtani Tanszék vezetőjeként ott folytatta felsőfokú oktatói-kutatói tevékenységét. Az Üzemtani Tanszék vezetőjeként az állattenyésztés, azon belül a szarvasmarhatenyésztés ökonómiájával foglalkozott. Kutatási eredményeit közel 100 publikáció jelzi, melyek közül talán a legismertebb a „Szarvasmarha a kisgazdaságban” című, 1984-ben megjelent könyve volt. Szakmai munkáját jelzik kitüntetései, díjai is. 1970-ben a Munka Érdemrend ezüst fokozatával, 1973-ban Ujhelyi Imre Emlékéremmel tüntették ki. 1979-ben már, mint a Kaposvári Mezőgazdasági Főiskola tanszékvezető tanára vehette át a Nagyváthy János Emlékérmét, melyet a „gyakorlati oktatás megszervezésében, az oktató- és nevelőmunkában, a tantárgyi gyakorlatok szakmai módszertanának kidolgozásában és alkalmazásában, a mezőgazdasági kistermelés szervezésében végzett kiemelkedően eredményes munkájáért” kapta (Babinszky, 1979, 66.). 1979-ben, a Nagyváthy-émlékérem átadásakor már az Orosházán eltöltött 23 évre is elismeréssel és némi nosztalgiai tekintettel vissza: „Kollégáimmal

együtt abban a szerencsés helyzetben voltunk, hogy a közös irányítás alá tartozó iskolában és tangazdaságban meg lehetett valósítani az elmélet és a gyakorlat egységét.” (Babinszky, 1979, p. 67.). Nincs kétségünk: Babinszky Mihály Orosházán eltöltött 23 éve – ebből 18 igazgatóként – alkotómunkával telt, a felsőfokú Takarmánygazdálkodási Szak létrehozásával pedig a jelentős iskolaszervezők/iskolateremtők táborát gazdagította.

Irodalom

1. Az 1966-ban végzett Péter Judit hallgatói leckekönyve
2. Babinszky László szóbeli közlése. Budapest, 2024. szeptember 4.
3. Babinszky, M. (1969). Az orosházi Kossuth Lajos Mezőgazdasági Technikum rövid története és eredményei. *Békési Élet*, 4(2), 356–362.
4. Babinszky Mihály a Kaposvári Mezőgazdasági Főiskola tanszékvezető tanára. In *Jók között a legjobbak. Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium. Agroinform. 1979.* pp. 66–68.
5. Czédli Gy. (1964). A Felsőfokú Vizsgázóképzési Technikumról. *Vizsgázóképzés*, 4(3), 74–77.
6. d.s. (1969). Iskolaavató és névadó ünnepség Szarvason. *Magyar Mezőgazdaság*, 24(24–53).
7. Dupsi, K. (1964). Takarmánygazdálkodási napok a mérlegen. Bátorabban segíthetnének az állami intézmények. *Békés Megyei Népiújság*, 19(123), 3.
8. Fekete, S. (1995). A mezőgazdasági közép fokú oktatás kialakulása és rövid története Orosházán. In Hévízi, S. & Szabó F. (Eds.), *Tanulmányok a kétszázötven éves Orosháza és vidéke történetéről. Orosháza.* (pp. 261–279). A Békés Megyei Múzeumok Közleményei.
9. Fekete, S. (1997). A hetvenöt év rövid története. In Hocz J., Hodur A. & Nagy G. (Eds.). *Az orosházi Kossuth Lajos Mezőgazdasági Szakközépiskola Évkönyve 1995–1996–1997.* (pp. 2–10).
10. Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum Állattenyésztési Szak és Takarmánygazdálkodási Szak. Hódmezővásárhely-Orosháza. Munkaterv 1965/66. tanévre. Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Kar, Könyvtári Irattár
11. Horváth, J. (2016): Az agrárképzés története Hódmezővásárhelyen. In Horváth, J. & Nagy, Zs. (Eds.) *120 éves a hódmezővásárhelyi agrárképzés: 1896–2016.* (pp. 58–82) Hódmezővásárhely, Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Kar, Gregus Máté Mezőgazdasági Szakképző Iskola
12. Kelemen, E. (2003). Oktatáspolitikai irányváltások Magyarországon a 20. század második felében (1945–1990). *Új Pedagógiai Szemle*, 53(9), 25–32.
13. Kovássy, Gy. & Zsigmond, L. (1964). A Körmentdi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum története. *Vasi Szemle*, 18(1–4), 195–203.
14. Kurdiné Bárdos, P. (1985). *Az orosházi Kossuth Lajos Mezőgazdasági Szakközépiskola története: megalakulásától napjainkig.* Szakdolgozat. Gödöllői Agrártudományi Egyetem Tanárképző Intézet.
15. Lipcsei, I. (2014). Felső mezőgazdasági iskolák a Trianon utáni Békés Vármegyében. *Neveléstörténet*, 11(1–2), 71–84.
16. Mészáros, I. (1995). Magyar iskolatípusok 1945–1990. In Kardos, J., & Léces, K. (Eds.), *A magyar neveléstörténet forrásai VI.* (pp. 3–177). Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum.

17. Mészáros, I., Németh A. & Pukánszky B. (1999). *Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*. Tankönyvkiadó.
18. Nagy, S. (1982). *Negyvenhárom év Orosházán*. Kézirat. Orosháza.
19. Somogyvári, L. (2015). A gyakorlati foglalkozás bevezetése az általános iskolában (1958–1965). *Educatio*, 24(4), 79-90.
20. Srankó, I. (1964). Biztató előjelek – tanulságok. A felsőfokú üzemgazdásztechnikusok államvizsgálója. *Magyar Mezőgazdaság*. 1964. június.
21. Srankó, I. (1965). A szaktechnikus képzés módszerei Pallagon. *Magyar Mezőgazdaság*. 20(40) 23.
22. Surányi, B. (2018). A magyar mezőgazdasági szakoktatás története 1945-ig, különös tekintettel a debreceni agrár-felsőoktatásra. *Gerundium*, 9(1). 81–115.
<https://doi.org/10.29116/gerundium/2018/1/5>
23. Padányi, A. (1963). Felsőfokú mezőgazdasági technikum osztály nyílik ősszel Orosházán. *Békés Megyei Népszerűség*, 18(157), 4.
24. Pintér, J. (1975). Nyolc évtized Orosházán az agrároktatás szolgálatában. In Takács I. (Ed.), *A Magyar Mezőgazdasági Múzeum Közleményei*, Vicskó L. főigazgató. (pp. 305–330). Magyar Mezőgazdasági Múzeum.
https://library.hungaricana.hu/hu/collection/muze_orsz_mezo_magyar_mezogazdasagi_muzeum_kozlemenyei/
25. Pukánszky, B. (2014). *Iskola és pedagógusképzés*. Gondolat Kiadó.
26. Romsics, I. (2005). *Magyarország története a XX. században*. Osiris Kiadó.
27. Walleshausen, Gy. (1996). Mezőgazdasági szakoktatásunk fejlődése. *Szakképzési Szemle*, 12(4), 40–46.
28. 1966-ban végzett hallgatók visszaemlékezése. Hódmezővásárhely, 2024. július 31.

Mihály Babinszky and the Feed Management Specialization in Orosháza

In Orosháza, as a branch of the Higher Agricultural Technical School Hódmezővásárhely, a Feed Management specialisation was launched in 1963, which trained middle-level leaders, known as specialised technicians, for feed factories, agricultural cooperatives, state farms, and large-scale livestock farms of that time, until its closure in 1968. The educational and agricultural environment of the 1960s provided considerable flexibility for establishing and organising schools. Based primarily on archival documents and the recollections of former students and teachers, this article reconstructs the institution's 5-year history and presents Mihály Babinszky, who played a key role in the foundation and operation of the school, elevating him to the ranks of significant school organisers.

Keywords: *technical specialist, higher-level technical school, feed management specialisation*